

Prawa człowieka

PIOTR SKRZYPCZAK

Scenariusz 1

Oko za oko. Historia i filozofia praw człowieka

Temat

Zajęcia przybliżają podstawowe pojęcia dotyczące koncepcji praw człowieka. Podczas zajęć osoby uczestniczące poznają filozofię i historię kształtowania się współczesnej koncepcji praw człowieka.

Cele zajęć

- zrozumienie procesu dochodzenia do współczesnej koncepcji praw człowieka
- poznanie kluczowych wydarzeń z historii praw człowieka
- omówienie i przedyskutowanie istotnych dla tworzenia się współczesnej koncepcji praw człowieka idei i wydarzeń

Czas zajęć

90 minut lub 45 w wersji skróconej

Metody

- praca z tekstem źródłowym
- praca w grupach
- dyskusja
- mapa mentalna (wersja dłuższa)

Potrzebne materiały

- powielone i porozcinane kartki z opisem wydarzeń, haseł i ich tłumaczeń - w ilości odpowiedniej do stworzenia kilku czteroosobowych grup (materiał pomocniczy nr 1)
- tablica z markerami
- kilka dużych arkuszy papieru (wersja dłuższa)

Materiały pomocnicze

- Marek Nowicki: Co to są prawa człowieka
(http://www.hfhrpol.waw.pl/pliki/MNowicki_CoToSa.pdf)
- Wiktor Osiatyński: Wprowadzenie do praw człowieka
(http://www.hfhrpol.waw.pl/pliki/WOsiatynski_HistIFilo.pdf)

Najważniejsze pojęcia

- prawa człowieka

Przebieg zajęć

wersja krótsza

1. Przywitaj uczestników i uczestniczki. Powiedz, że podczas zajęć dowiedzą się co to są i w jaki sposób powstawała współczesna koncepcja praw człowieka. (1 min)
2. Powiedz, że za chwilę stworzą grupy. Wyjaśnij, że każda grupa dostanie karty z nazwiskami, cytatai, nazwami dokumentów i przesłaniem. Poproś grupy, aby przeczytały wszystkie fragmenty a następnie postarały się połączyć poszczególne karty tak, żeby powstały kompelety zawierające po trzy elementy: osobę/dokument - cytat - przesłanie. (4 min)
3. Podziel osoby uczestniczące na 4-5 osobowe grupy. Rozdaj grupom porozcinane kartki (materiał pomocniczy nr 1). (8 min)
4. Narysuj na tablicy oś czasu. Poproś osoby z każdej grupy by podeszły i nakleiły na tablicy we właściwym miejscu jeden komplet. Grupy mogą podchodzić kolejno i doklejać to, czego poprzednie grupy nie nakleiły. (5 min)
5. Wspólnie sprawdźcie, czy kartki zostały prawidłowo połączone i umieszczone w odpowiednim miejscu. (2 min)
6. Poproś grupy, aby kolejno spróbowały omówić każdy z zapisów. Zapytaj, czy widzą jakikolwiek związek z pojęciem „prawa człowieka”. Zapytaj, jak rozumieją podawane słowa. Zapisz padające hasła. (10 min)
7. Rozpocznij dyskusję na temat procesu kształtowania się współczesnej koncepcji praw człowieka. Zapytaj, czy na podstawie zaprezentowanych stwierdzeń można spróbować stworzyć własną, odpowiadającą współczesnym wyzwaniom definicję praw człowieka? (15 min)

UWAGA!

Podczas dyskusji należy podkreślić ważne etapy:

- ustalenie ogólnych zasad obowiązujących WSZYSTKICH (oczywiście rozumienie słowa WSZYSCY początkowo zarezerwowane było jedynie dla mężczyzn, którzy należeli do wyższych warstw społeczeństwa);
- koncepcje mówiące o tym, że WSZYSCY są równi (początkowo tylko teoretycznie);
- zmianę postrzegania roli władzy - nie jako wszechmocnej i wszechwiedzącej, ale pochodzącej od ludu i mającej realizować jego interesy;
- wprowadzenie coraz większej kontroli władzy
- powstanie kluczowych dokumentów czy konstytucji zawierających katalogi praw człowieka (przykładem może być Deklaracja Niepodległości USA, Powszechna Deklaracja Praw Człowieka czy Konstytucja RP);
- II wojnę światową - wydarzenie, które zapoczątkowało stworzenie współczesnej koncepcji ochrony praw człowieka polegającej na obniżeniu suwerenności państw kosztem ochrony praw jednostki - prawo społeczności międzynarodowej do ingerencji w działalność państwa, które narusza prawa człowieka (Powszechna Deklaracja Praw Człowieka) i pomysł na nowy porządek - prawa człowieka są ważniejsze od suwerenności państw;
- trudny proces wprowadzania idei w życie - praktyka nie jest prosta - oprócz szczytnych idei na funkcjonowanie świata i poszczególnych państw wpływ mają np. polityka i gospodarka, które często poświęcają idee w imię innych interesów;
- kolejne obszary kładące nacisk na upodmiotowienie jednostki - rozumienie równości jako prawa do realizacji swoich własnych aspiracji (prawa kobiet, mniejszości seksualnych, osób niepełnosprawnych, starszych).

Przebieg zajęć

wersja krótsza

Zadbaj, aby na tablicy pojawiły się pojęcia: równość, relacja jednostka - władza, prawa niezbywalne, prawa przyrodzone, prawa uniwersalne/powszechne.

Definicja może być skonstruowana np. tak:

Prawa człowieka są:

- niezbywalne
- powszechne
- dotyczą relacji jednostka - państwo/władza
- pomagają chronić słabą jednostkę przed silnym państwem

W zrozumieniu relacji opisywanych przez koncepcję praw człowieka pomóc może rysunek pokazujący, jakie relacje zachodzą w społeczeństwie i które z nich nazywane są prawami człowieka (zaznaczone na pomarańczowo/szaro). Rys. w załączniku nr 2

Podkreśl, że relacje między ludźmi czy grupami nie należą do relacji opisywanych jako prawa człowieka. Zaznacz, że wyrządzenie krzywdy jednostce przez jednostkę może być rozpatrywane w kontekście praw człowieka jedynie jako zaniechanie wypełniania swojej roli przez władzę, np. złe funkcjonowanie policji a co za tym idzie niezapewnienie jednostkom prawa do bezpieczeństwa.

8. Podziękuj za uczestnictwo w zajęciach. (2 min)

wersja dłuższa

1. Poproś osoby uczestniczące, żeby podawały wszystkie pojęcia, które kojarzą im się z prawami człowieka. Zapisuj na tablicy. (15 min)

UWAGA!

Postaraj się aby na tablicy znalazły się pojęcia należące do różnych kategorii:

- instytucje (Trybunał Praw Człowieka, sąd, parlament, itp.)
- ochrona/łamanie praw człowieka
- dokumenty (Powszechna Deklaracja Praw Człowieka, konstytucja, itp.)
- państwa (możesz pozwolić np. na wymienianie państw, które znane są z łamania praw człowieka oraz z tych, które słyną z ich ochrony)
- organizacje (międzyrządowe, np. ONZ, UE; pozarządowe, np. Amnesty International)
- jednostka
- grupy jednostek
- poszczególne prawa i wolności człowieka

2. Spróbujcie wspólnie stworzyć mapę mentalną tego pojęcia (najlepiej na kilku połączonych ze sobą dużych arkuszach papieru). Na środku napisz w kole pojęcie „prawa człowieka”. Następnie starając się systematyzować zapisane wcześniej pojęcia, umieszczaj je kolejno na planszy. Dopisuj uwagi, komentarze, powiązania. (20 min)

Przebieg zajęć

wersja dłuższa

UWAGA!

Postaraj się doprowadzić do zaznaczenia kilku paradoksów, np:

- zaznacz, które państwa łamią prawa człowieka a następnie zaznacz, które je chronią – zwróć uwagę, by te same nazwy pojawiły się w obu grupach
- zapytaj kto odpowiada za łamanie praw człowieka a następnie zapytaj kto odpowiada za ich ochronę - powinny w obu wypadkach pojawić się te same określenia
- zadбай aby w czytelny sposób zaznaczyć występujące pomiędzy różnymi podmiotami relacje i zaznaczyć, które dotyczą praw człowieka.

3. Zapytaj, czy osoby uczestniczące zauważyły pojawiające się paradoksy. Jak można wytłumaczyć, że za łamanie praw człowieka odpowiadają państwa, które bardzo często aktywnie włączają się w ich ochronę. Zapytaj, jakie i czyje interesy mogą wpływać na rzeczywistą sytuację praw człowieka. Postaraj się dopisać/dorysować te podmioty.

Podsumuj, mówiąc, że problematyka związana z przestrzeganiem praw człowieka jest niezwykle złożona i trudna. Zaznacz, że nawet najbardziej wzniosłe i piękne idee trudno jest wprowadzić w życie, zwłaszcza jeśli są to idee mówiące o tym, że szanujemy zdanie, wartości, przekonania innych ludzi. (8 min)

UWAGA!

Sporządzona w ten sposób mapa mentalna może być używana podczas kolejnych zajęć. Można ją traktować jako przypomnienie wcześniej omawianych kwestii, a także twórczo rozwijać.

4. Podziękuj za uczestnictwo w zajęciach. (2 min)

Scenariusz 1

Materiał pomocniczy nr 1

Instrukcja dla każdej z grup.

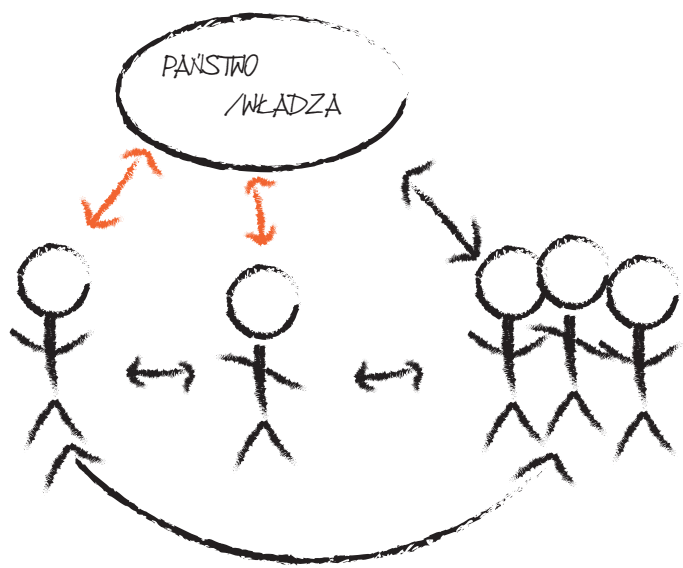
Połączcie kartki tak, by mieć osiem kompletów.

Osoba lub dokument	Cytat	Przesłanie
Hammurabi (1792-1750 r. p.n.e.)	<i>Jeśli obywatel wybił oko jednemu z obywateli, należy wybić jego oko.</i>	Ustalenie jednakowych, znanych wszystkim, zasad. To nie władca podejmuje decyzję, ale zapis kodeksu. Nie oznacza to jednak, że kodeks Hammurabiego wprowadzał równość między ludźmi - prawa niewolników były zdecydowanie mniejsze niż obywateli.
Osoba lub dokument	Cytat	Przesłanie
Zygmunt II August (1520-1572)	<i>Nie jestem królem waszych sumień.</i>	Król ma olbrzymią władzę nad swoimi poddanymi. Jednak są takie obszary, w które nie powinien ingerować, np. w wyznawaną religię. Cytowane zdanie miało szczególne znaczenie, gdyż wypowiedział je sam król.
Osoba lub dokument	Cytat	Przesłanie
Deklaracja Niepodległości Stanów Zjednoczonych (4.07.1776)	<i>Uważamy za oczywiste następujące prawdy: że wszyscy ludzie stworzeni zostali równymi, że Stwórca obdarzył ich pewnymi nienaruszalnymi prawami, że do praw tych należy życie, wolność i swoboda ubiegania się o szczęście, że dla zabezpieczenia tych praw wyłonione zostały wśród ludzi rządy, których sprawiedliwa władza wywodzi się ze zgody rządzonych, że zawsze, gdy jakaś forma rządu uniemożliwia osiągnięcie tych celów, naród ma prawo taki rząd zmienić lub obalić i powołać nowy, opierając go na takich zasadach i organizując jego władzę w taki sposób, jaki naród ten uzna za najbardziej odpowiedni dla osiągnięcia bezpieczeństwa i szczęścia.</i>	Każdy obywatel ma prawo za pomocą własnej pracy osiągnąć szczęście. To ma być jego zasługą, nie państwa. Państwo jest powoływane przez obywateli po to, żeby realizowało ich potrzeby. Jeśli władza nie wypełnia swoich powinności, lud ma obowiązek ją obalić.
Osoba lub dokument	Cytat	Przesłanie
Henri Dunant (1828 - 1910) pod wpływem tego, co zobaczył po zakończeniu krwawej bitwy pod Solferino 29 czerwca 1859	<i>Tutti fratelli - wszyscy jesteśmy braćmi</i>	Nieważne po której stronie konfliktu stała ofiara - należy jej pomóc, bo jest człowiekiem. Pomoc jakiegokolwiek ofierze wojny, niezależnie od zaangażowania się po którejś ze stron konfliktu.

Osoba lub dokument	Cytat	Przesłanie
Powszechna Deklaracja Praw Człowieka (10.12.1948)	Każdy człowiek posiada wszystkie prawa i wolności zawarte w niniejszej Deklaracji bez względu na jakiejkolwiek różnice rasy, koloru, płci, języka, wyznania, poglądów politycznych i innych, narodowości, pochodzenia społecznego, majątku, urodzenia lub jakiegokolwiek innego stanu.	Od suwerenności państw ważniejsze są prawa i wolności jednostki, które posiada każdy człowiek. Społeczność międzynarodowa powinna interweniować tam, gdzie władza narusza podstawowe prawa i wolności zawarte we wspólnie opracowanym i uchwalonym katalogu.
Osoba lub dokument	Cytat	Przesłanie
Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej (1997)	Przyrodzona i niezbywalna godność człowieka stanowi źródło wolności i praw człowieka i obywatela. Jest ona nienaruszalna, a jej poszanowanie i ochrona jest obowiązkiem władz publicznych.	Praw człowieka nie odstaje się od władzy - prawa człowieka należą się mu po prostu dlatego, że jest człowiekiem. Są przyrodzone. Władza nie może ich odebrać.
Osoba lub dokument	Cytat	Przesłanie
Colin Powell, generał, w latach 2001 - 2005 szef amerykańskiej dyplomacji.	Guantánamo stało się ogromnym problemem. Gdyby to tylko ode mnie zależało, zamknąłbym obóz nawet nie jutro, ale już dziś po południu.	Amerykanie stworzyli w bazie wojskowej w Zatoce Guantanamo na Kubie miejsce przetrzymywania dla osób schwytanych podczas „wojny z terroryzmem”. Ponieważ znajduje się ona poza terytorium USA, uznali, że nie obowiązuje tam prawo międzynarodowe. Przetrzymywali tam i przesłuchiwali (często dopuszczając się tortur) osoby podejrzane o terroryzm. Jest to naruszenie praw człowieka. Człowiekowi przysługuje prawo do bezstronnego, niezawisłego sądu niezależnie od tego gdzie i pod jaką jurysdykcją się znajduje.

Scenariusz 1

Materiał pomocniczy nr 2

Scenariusz 2

Proces czyli testujemy prawa człowieka

Temat

Podczas zajęć uczniowie i uczennice symulując sądowy proces poznają „na własnej skórze” kilka praw i wolności człowieka.

Cele zajęć

- praktyczne poznanie funkcjonowania praw człowieka
- dostarczenie wiedzy na temat istoty kilku fundamentalnych praw i wolności człowieka
- poznanie tekstu Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka (wersja dłuższa)

Czas zajęć

90 minut lub 45 w wersji skróconej

Metody

- praca z tekstem
- praca w grupach
- dyskusja
- symulacja

Potrzebne materiały

- wydrukowany i powielony tekst Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka (np. z http://pl.wikisource.org/wiki/Powszechna_Deklaracja_Praw_Czlowieka)
- powielone i wycięte karty z rolami dla każdej grupy
- powielone i wycięte karty z poleceniami dla każdej grupy
- taśma malarska (do zaklejenia ust)

Materiały pomocnicze

- Marek Nowicki: Co to są prawa człowieka (http://www.hfhrpol.waw.pl/pliki/MNowicki_CoToSa.pdf)
- Wiktor Osiatyński: Wprowadzenie do praw człowieka (http://www.hfhrpol.waw.pl/pliki/WOsiatynski_HistIFilo.pdf)

Przebieg zajęć

wersja krótsza

1. Przywitaj uczestników i uczestniczki warsztatu. Powiedz, że na zajęciach spróbujecie rozwiązać pewien problem. (3 min)

2. Przeczytaj tekst:. (4 min)

Do Polski rafta grupa uchodźców. Pochodzą z państwa, w którym trwa wojna domowa. Uciekli, żeby ratować życie. Trafili w ręce ludzi, którzy obiecali im, że przewiozą ich w jakieś bezpieczne miejsce. Zabrali im wszystkie pieniądze i wsadzili do ciężarówki. Po kilku dniach jazdy w nieznanym kierunku wysadzili ich w lesie. Złapała ich straż graniczna. Okazało się, że są w Polsce. Trafili do Obozu dla Uchodźców. Chcą zostać w Polsce do czasu, kiedy w ich kraju skończy się wojna i będą mogli bezpiecznie wrócić. Są gotowi pracować, żeby zarobić na swoje utrzymanie.

Władze mówią, że Polski nie stać na pomoc uchodźcom i chcą ich wydalić do ich kraju. Obecnie siedzą w obozie dla uchodźców (byłe koszary), w nieogrzewanych barakach, w fatalnych warunkach, karmieni są starym chlebem i wodą. Nie mają dostępu do lekarza ani żadnej osoby, która chciałaby im pomóc. Nie wiedzą, co się z nimi stanie.

Poproś osobę z grupy, żeby opowiedziała własnymi słowami historię uchodźców. Upewnij się, że wszystkie osoby zrozumiały, co się stało.

3. Powiedz, że za chwilę wcielicie się w różne role, a następnie odbędzie się proces sądowy. Podziel osoby uczestniczące na 4 grupy: uchodźców, demonstrantów, ekspertów, sędziów. Rozdaj im karty z rolami i poproś, żeby przygotowali się do akcji. Rozdaj kartki i markery. (8 min)

4. Kiedy wszystkie grupy będą gotowe, rozdaj im karty z poleceniami i daj chwilę na przygotowanie się do akcji. (5 min)

5. Zaaranżujcie odpowiednio salę. Zróbcie miejsce dla sądu, uchodźców, ekspertów i demonstrantów. Odegrajcie scenę sądu. (5 min)

6. Po odczytaniu wyroku, poproś przedstawicieli/lki grup, by opisały, jak się czuły/li w danej sytuacji. Jakie towarzyszyły im emocje? (5 min)

7. Poproś, żeby w swoich grupach spróbowali określić, jakie prawa zostały naruszone. Porpos, żeby zanotowali na kartkach. (5 min)

8. Wspólnie wypiszcie prawa człowieka, które zostały naruszone. (5 min)

UWAGA!

Powinno się znaleźć:

- wolność słowa
- prawo do bezpieczeństwa
- wolność zgromadzeń
- prawo do azylu/wyboru miejsca zamieszkania
- prawo do opieki medycznej
- prawo do sądu
- i inne

9. Podziękuj za zaangażowanie.

Przebieg zajęć

wersja dłuższa

Po zakończeniu wersji pierwszej

1. Rozdaj grupom tekst Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka i poproś, żeby odnaleźli prawa, które zostały naruszone. (25 min)
2. Na tablicy spiszcie wszystkie wynotowane przez grupy prawa. Zapytaj czy to, że nie wszystkie prawa człowieka znalazły się na tablicy oznacza, że są one mniej ważne? (15 min)

UWAGA!

Ważne, żeby osoby uczestniczące rozumiały, że nie da się stworzyć hierarchii praw człowieka - każde z praw w danej sytuacji, dla określonej jednostki może być najważniejsze. Jako przykład możesz podać nazwisko Ryszarda Siwca, który spalił się w proteście przeciwko interwencji wojsk PRL w Czechosłowacji w 1968 r., mimo, że miał pracę, jedzenie, mieszkanie, czuł się bezpiecznie. Ryszard Siwiec wybrał wolność słowa (bo tylko dokonując samospalenia, jego krzyk mógł zostać usłyszany), niż zapewnienie sobie praw socjalnych i bezpieczeństwa.

3. Na zakończenie, zainteresowanym, podaj link do strony z tekstami Marka Nowickiego i Wiktora Osiatyńskiego:

- Marek Nowicki: Co to są prawa człowieka
(http://www.hfhrpol.waw.pl/pliki/MNowicki_CoToSa.pdf)
- Wiktor Osiatyński: Wprowadzenie do praw człowieka
(http://www.hfhrpol.waw.pl/pliki/WOsiatynski_HistIFilo.pdf)

Scenariusz 2

Materiał pomocniczy nr 1

karty z rolami

UCHODŹCY Macie stanąć przed sądem, żeby opowiedzieć o swojej sytuacji. Przygotujcie swoje wystąpienie na piśmie (nie więcej niż pół strony).	DEMONSTRANCI Zamierzacie zaprotestować przeciwko odesłaniu uchodźców do ich kraju. Przygotujcie hasła i zrobicie z nich transparenty, które będziecie chcieli pokazać przed sądem.
EKSPERCI OD PRAW CZŁOWIEKA Dowiedzieliście się o sytuacji uchodźców. Macie bronić ich praw przed sądem. Przygotujcie mowę przed sądem (nie więcej niż pół strony).	SĄD Sąd ma rozpatrzyć sprawę uchodźców. Postarajcie się w Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka znaleźć zapisy, które pomogą wam wydać właściwy wyrok.

Scenariusz 2

Materiał pomocniczy nr 2

karty z rolami

UCHODŹCY Przed sądem swoje przemówienie przeczytajcie tak, by każdy wyraz odczytany był wspak (np. zamiast „prawa” przeczytajcie „awarp”). Nie wolno wam powiedzieć nic więcej niż macie napisane na kartce.	DEMONSTRANCI Zaczynajcie demonstrację. Jednak wcześniej weźcie taśmę i zaklejcie sobie usta. Nie wolno wam również wstawać z ławek i podnosić rąk wyżej niż na wysokość pasa.
EKSPERCI OD PRAW CZŁOWIEKA Zostaliście aresztowani. Nie wolno wam wstać z krzeseł, nawet na wyraźne polecenie sądu. Nie możecie także nic mówić	SĄD Wykonajcie dokładnie poniższą instrukcję. Nie wolno wam zmienić żadnego punktu. 1. Poproście reprezentanta uchodźców o podejście do mównicy i odczytanie swojego oświadczenia. 2. Poproście ekspertów o podejście do mównicy i przedstawienie argumentów na rzecz pomocy uchodźcom. Jeśli przez chwilę nikt nie podejdzie - przejdźcie do następnego punktu. 3. Na koniec, niezależnie od waszych wcześniejszych ustaleń, przeczytajcie: W imieniu Rzeczypospolitej Polskiej uznajemy, że z powodu braku jakichkolwiek zrozumiałych argumentów, braku opinii ekspertów oraz jakichkolwiek działań społecznych uchodźcy powinni zostać natychmiast odesłani do swojego kraju.

Scenariusz 3

Ścieżka czyli środki ochrony praw na poziomie krajowym i międzynarodowym

Temat

Zajęcia w przystępny sposób pozwalają zapoznać się ze środkami ochrony praw na poziomie krajowym i międzynarodowym.

Cele zajęć

- dostarczenie wiedzy na temat instytucji i procedur w dochodzeniu swoich praw na poziomie krajowym i międzynarodowym
- przećwiczenie w praktyce, w jaki sposób można dochodzić swoich praw.

Czas zajęć

90 minut lub 45 w wersji skróconej

Metody

- praca nad przypadkiem
- dyskusja
- praca z komputerem - wyszukiwanie informacji (wersja dłuższa)

Potrzebne materiały

- wycięte z dużych arkuszy papieru strzałki
- plansze z nazwami organizacji
- koła z etapami (załącznik 1)

Materiały pomocnicze

- kilka stanowisk komputerowych, w zależności od liczby grup (wersja dłuższa)

Przebieg zajęć

wersja krótsza

UWAGA!

Przygotuj 18 plansz (kartek) z odpowiednimi opisami (patrz załącznik 1). Im większa powierzchnia i plastyczność plansz, tym lepszy uzyskamy efekt ćwiczenia.

1. Przywitaj grupę i powiedz, że będziecie wspólnie rozwiązywać pewien trudny problem. A przy okazji pobawicie się w układankę. (2 min)
2. Przygotowuj salę tak, by na podłodze można było ułożyć ścieżkę postępowania. Poproś osoby uczestniczące, żeby usiadły wokół. Połóż na podłodze planszę z napisem „nasz problem”. Rozłóż losowo pozostałe plansze (strzałki, koła) z napisami. Poproś, aby osoby uczestniczące zebrały się wokół i zapoznały się z zapisami. (8 min)
3. Kolejno odczytaj opis przypadku. Po każdej z części zrób przerwę prosząc osoby uczestniczące o wybranie i ułożenie w konkretnym miejscu odpowiednich strzałek i instytucji. (25 min)

UWAGA!

Poniżej znajduje się rozpisana właściwa ścieżka postępowania.

Część I

W wielkim mieście zebrała się grupa ludzi, która uznała, że św. Mikołaj istnieje naprawdę. Postanowili zorganizować przemarsz ulicami miasta na jego cześć. W określonym przez prawo terminie złożyli wszelkie dokumenty dotyczące organizacji marszu. Ku swojemu zdziwieniu trzy dni przed planowanym wydarzeniem otrzymali pismo z urzędu miasta z zakazem marszu. Prezydent miasta stwierdził, że „ich poglądy są absurdalne, więc nie ma sensu robić w mieście zamieszania”. Co możemy zrobić w takiej sytuacji, jakie mamy opcje, jakie instytucje mogą nam pomóc?

Dla osoby prowadzącej: tu powinny się znaleźć strzałki: „rezygnacja” oraz „pozew”, a następnie koło z „sądem I instancji”.

Część II

Sąd pierwszej instancji orzekł, że prezydent miał prawo odwołać naszą paradę.

Co możemy zrobić w takiej sytuacji, jakie mamy opcje, jakie instytucje mogą nam pomóc?

Dla osoby prowadzącej: tu powinny się znaleźć strzałki: „wyrok”, prostokąt „wygrana lub przegrana”, strzałka „apelacja” i „rezygnacja” oraz koło z „sądem II instancji”.

Część III

Sąd drugiej instancji utrzymał wyrok.

Co możemy zrobić w takiej sytuacji, jakie mamy opcje, jakie instytucje mogą nam pomóc?

Dla osoby prowadzącej: tu powinny się znaleźć strzałki: „wyrok”, „wygrana lub przegrana” „odwołanie do trybunału międzynarodowego”, „rezygnacja” oraz koło z „Trybunał Międzynarodowy”.

Przebieg zajęć

wersja krótsza

Część IV

Trybunał Międzynarodowy, po zapoznaniu się z przypadkiem stwierdził, że władza nie ma prawa decydować, czyje poglądy są „absurdalne” jeśli nie są wcześniej przez prawo nazwane i zakazane. Istotą wolność zgromadzeń jest prawo do wygłaszania publicznie jakichkolwiek poglądów, niezależnie od tego czy aktualnie sprawujące władze osoby je podzielają czy nie.

Jakie są konsekwencje takiego wyroku?

Dla osoby prowadzącej: tu powinny się znaleźć pole „wygrana lub przegrana”, strzałka „wskaźnika co ma zrobić państwo”, plansza „państwo”.

Część V

Państwo musiało wypłacić organizatorom marszu odszkodowanie i zmienić wewnętrzne zapisy prawa, by w przyszłości zabezpieczyć wolność zgromadzeń.

4. Podsumuj pracę pokazując istotę działania ponadpaństwowego systemu ochrony praw człowieka. Zaznacz, że jej siłą jest to, że to państwa same dobrowolnie zgadzają się, by o prawach ich obywateli decydował w sytuacjach konfliktowych międzynarodowy sąd lub trybunał. Podkreśl, że istotą współczesnej koncepcji praw człowieka jest to, że jednostki mogą skarżyć się na łamanie praw człowieka nie tylko do własnej władzy ale także do instytucji międzynarodowych.

Zaznacz, że ścieżka postępowania, którą stworzyli jest jedynie jedną z wielu możliwości jakie istnieją w realnym świecie. (10 min)

Przebieg zajęć

po zakończeniu wersji krótszej

1. Rozadaj osobom uczestniczącym kartki z nazwami kilku instytucji (Trybunał Praw Człowieka, Komitet Praw Człowieka, Trybunał Konstytucyjny, Rzecznik Praw Obywatelskich, Policja, Trybunał Sprawiedliwości, Sąd Najwyższy). Podziel osoby uczestniczące na grupy tak, by w każda zajęła się jedną instytucją. Poproś, by w internecie wyszukały kilka informacji o danej instytucji. Poproś, by za-
stanowiły się, na którym etapie postępowania można umieścić daną instytucję.

Zaznacz, że na jednym szczeblu mogą się znaleźć dwie lub więcej instytucji, do których można się zwrócić o pomoc. (25 min)

UWAGA!

Punkt 1. może być wykorzystany także jako praca domowa, która będzie kontynuowana na kolejnych zajęciach.

Przebieg zajęć

wersja dłuższa

2. Wspólnie umieśćcie omawiane instytucje na schemacie. Przeanalizujcie omawiany przypadek. (10min)

3. Przedstaw Wyrok Trybunału w Strasburgu w sprawie Parady Równości 2005 r. Osobom zainteresowanym zapisz link do opisu sprawy. (10 min)

- <http://www.hfhrpol.waw.pl/precedens/pl/aktualnosci/wyrok-trybunalu-w-strasburgu-w-sprawie-parady-rownosci.html>

ŚCIEŻKA POSTĘPOWANIA

1. Nasz problem
 - pozew
 - rezygnacja
2. Sąd I instancji
3. Wyrok
4. Wygrana lub przegrana (dalsza ścieżka od przegranej)
 - rezygnacja
 - apelacja
5. Sąd II instancji
6. Wyrok
7. Wygrana lub przegrana (dalsza ścieżka od przegranej)
 - rezygnacja
 - odwołanie do trybunału międzynarodowego
8. Trybunał międzynarodowy
9. Wyrok
10. Wygrana lub przegrana (dalsza ścieżka od wygranej)
 - wskazania co ma zrobić państwo
11. Państwo

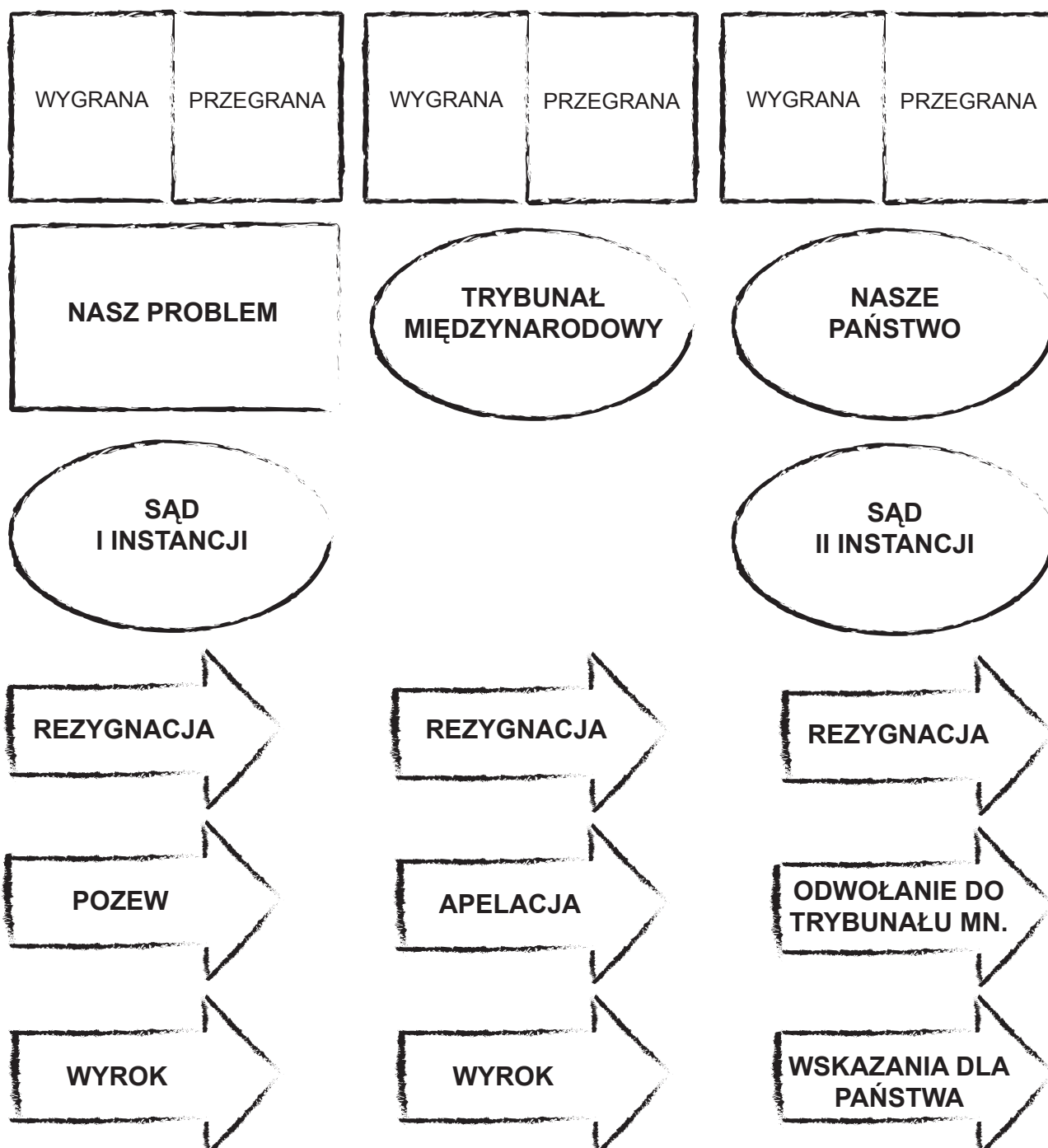
Należy przygotować 17 kartek, najlepiej formatu A3.

Z czterech należy wyciąć/narysować 4 kółka, 9 strzałek, 4 prostokąty.

W środkach należy wpisać odpowiednio:

- 4 kółka z napisami: Sąd I instancji, Sąd II instancji, trybunał międzynarodowy, Nasze państwo
- 3 prostokąty z napisem „Wygrana/przegrana”
- 1 prostokąt z napisem „Nasz problem”
- 3 strzałki z napisem „Rezygnacja”
- 1 strzałka z napisem „Pozew”
- 2 strzałki z napisem „Wyrok”
- 1 strzałka „Apelacja”
- 1 strzałka „Odwołanie do międzynarodowego trybunału”
- 1 strzałka „Wskazania co powinno zrobić państwo”

Poniżej zamieszczamy poglądowy schemat:

Scenariusz 4

Dłoń czyli przeciwdziałanie dyskryminacji

Temat

Podczas zajęć osoby uczestniczące dzięki odegranej na początku scenie poznają mechanizm dyskryminacji oraz uczą się, jak jej unikać.

Cele zajęć

- dostarczenie wiedzy na temat mechanizmu powstawania dyskryminacji
- uświadomienie złożoności problemu dyskryminacji
- poznanie prostego sposobu obrony przed stereotypami i dyskryminacją

Czas zajęć

90 minut lub 45 w wersji skróconej

Metody

- scenka
- dyskusja

Potrzebne materiały

- arkusze papieru i markery
- wydrukowany i kilkakrotnie powielony fragment tekstu Marka Nowickiego “Co to są prawa człowieka” dotyczący równości (http://www.hfhrpol.waw.pl/pliki/MNowicki_CoToSa.pdf) (wersja dłuższa)

Najważniejsze pojęcia

- dyskryminacja

Przebieg zajęć

wersja krótsza

UWAGA!

Aby ćwiczenie się udało, w grupie musi być przynajmniej trzech mężczyzn.

1. Poproś grupę, żeby usiadła w kole. (1 min)
2. Powiedz, że aby dobrze zacząć zajęcia, chcesz się jeszcze raz ze wszystkimi przywitać. Jeśli jesteś nauczycielem/nauczycielką i znasz już grupę, wyjaśnij, że zależy ci, aby te zajęcia nieco różniły się od innych więc zaczniecie nietypowo. (2 min)
3. Podejdź kolejno do wszystkich i przywitaj się z każdym/ą. Podaj rękę jedynie kobietom. Przy każdym z mężczyzn skłoń jedynie głowę. Ważne, żeby osoby uczestniczące zauważyły moment, kiedy nie wymieniasz uścisku z mężczyzną. Podczas rundki nie wchodź w żadne dyskusje. (2 min)
4. Po zakończeniu powitania poproś osoby uczestniczące, żeby powiedziały, czy zauważyły coś dziwnego podczas „powitania”. Poproś, aby osobno wypowiedziały się, kolejno, kobiety i mężczyźni. Zapytaj, czy któraś z osób poczuła się źle podczas tego ćwiczenia. Zapytaj, czy któraś z osób, widząc jak przebiega powitanie, poczuła odrobinę satysfakcji z tego „odwrócenia ról”. (5 min)
5. Aby zakończyć „powitanie”, podejdź do mężczyzn i im także podaj rękę. (2 min)
6. Przeprowadź burzę mózgów. Nie komentuj wypowiedzi. Nie rozpoczynaj dyskusji. (8 min)
Poproś osoby uczestniczące, żeby spróbowały podać kilka zasad, które dotyczą procesu witania się, a wynikają z kultury. Możliwe zapisy: mężczyzna nie podaje pierwszy ręki, kobietę całuje się w rękę, osoba starsza lub o wyższej pozycji pierwsza wyciąga rękę, mężczyźni witają się przez podanie ręki, a kobiety nie, itd.
7. Powieś na ścianie/zapisz na tablicy POTRZEBY/ODCZUCIA.
Zapisz to, co osoby uczestniczące czują w sytuacjach, kiedy są pomijane podczas powitania lub witają się z grupą swoich znajomych i nie wiedzą, jak przywitać się z kobietami.
Możliwe wpisy: zakłopotanie, wściekłość, radość, że nie muszę się ze wszystkimi ścisnąć, wstyd, poniżenie, itd. Podsumuj, mówiąc, że często jest tak, że stosujemy się do pewnych norm kulturowych nie wiedząc z czego wynikają i czemu służą. Przykładem może być podawanie ręki w sposób nie-dbały, kiedy osoba witająca się nie patrzy w oczy witanej. Efektem tego jest poczucie lekceważenia zamiast serdecznego przyjęcia. Często bezrefleksyjne podporządkowanie się normom kulturowym może powodować więcej szkody niż pożytku. Zaznacz jednak, że celem omawianego przypadku wcale nie jest zmuszenie wszystkich do podawania sobie rąk, ale głębsza refleksja na temat stosowania się do norm kulturowych. Na koniec podkreśl (najlepiej zaprezentuj), w jaki sposób mężczyzna może przywitać się z kobietą, nie naruszając norm kulturowych, nie podając jej ręki, jednocześnie wyrażając głęboki szacunek. (Podejdź do jednej z kobiet, stań przed nią, spójrz w oczy i skłoń głowę.) (10 min)
8. Zapytaj, które z zapisów są istotniejsze: czy te wynikające z kultury czy te, które wynikają z rzeczywistych potrzeb uczestników i uczestniczek należących do danej grupy? (5 min)
9. Przeczytaj kilka wypowiedzi. (3 min)
Ania: Zawsze wkurzało mnie jak przychodzi koleś i wita się tylko ze facetami, a na dziewczyny, które między nimi stoją nawet nie spojrzy.
Piotr: Kiedy przychodziłem pod salę ćwiczeń i spotykałem znajomych zawsze wolałem z daleka powiedzieć ogólnie wszystkim „cześć” niż witać się tylko z kolegami. Podawanie ręki dziewczynom budziło z jednej strony ich zdziwienie i lekki opór, a z drugiej, było dla mnie sporym wysiłkiem emocjonalnym. Kiedy jednak zdecydowałem się przełamać i zacząłem witać się po prostu ze wszystkimi, niezależnie od płci zauważyłem, że dziewczyny bardzo ten zwyczaj polubiły.

Przebieg zajęć

wersja krótsza

Tomek: *Nie podaję ręki dziewczynom, bo rodzice zawsze mówili, że dobrze wychowany mężczyzna nie wyciąga ręki pierwszy.*

Kaśka: *Dziwi mnie ta „uprzejmość”, która polega tylko na „niepodawaniu ręki”, a jednocześnie nie przeszkadza w opowiadaniu seksistowskich dowcipów, również przy koleżankach.*

9. Zaprezentuj definicję dyskryminacji (5 min)

DYSKRYMINACJA - nieracjonalne i nieproporcjonalne różnicowanie ludzi.

Zapytaj, czy w omawianej sytuacji może zaistnieć problem dyskryminacji?

Ważne, żeby zostały wyjaśnione pojęcia:

- *różnicowanie* - czyli nierówne traktowanie, gdzie równość dotyczy zapewnienia ludziom możliwości realizowania potrzeb - równych - nie znaczy identycznych, gdyż każda jednostka ma inną pozycję startową, inne aspiracje i potrzeby;
- *nieracjonalne* - czyli takie, które nie mają opartego na wiedzy uzasadnienia, a wynikają ze stereotypów czy niewiedzy;
- *nieproporcjonalne* - czyli takie, gdzie zastosowane ograniczenie praw jest albo zbyt wielkie lub za małe w odniesieniu do celu.

10. Na koniec podkreśl, że niepodanie ręki nie musi być przykładem na dyskryminację ze względu na płeć, jednak może nim być, jeśli zostaną spełnione wszelkie przesłanki wynikające z definicji.

(2 min)

Przebieg zajęć

wersja dłuższa

1. Poproś o przeczytanie fragmentu tekstu Marka Nowickiego. (10 min)

2. Zapytaj, jakie rozumienie pojęcia równość można by wypisać. Zapiszcie je na tablicy. Ustalcie, które z nich jest najbliższe współczesnej koncepcji praw człowieka. (5 min)

3. Skupcie się na zaprzeczeniu pojęcia równość. Zapytaj z czego może wynikać, znane już z definicji dyskryminacji „nieracjonalne różnicowanie ludzi”? Wprowadź pojęcie stereotypu jako jednostronnego, uproszczonego, opartego na niesprawdzonych informacjach obrazie pewnej zbiorowości.

Zapytaj dlaczego nawet „najlepszy” naszym zdaniem stereotyp jest krzywdzący? Jako przykład możesz podać stereotyp, mówiący o tym, że Polacy są gościnni. Zapytaj, jak się będzie czuł ktoś, kto nie ma ochoty na ciągle odwiedziny gości z zagranicy. (5 min)

4. Stwórz cztery grupy i poproś, żeby odpowiedziały sobie różne wydarzenia, podczas których kogoś potraktowano w gorszy sposób niż innych. Poproś, by każda grupa wybrała jedną, najciekawszą opowieść. Wspólnie zastanówcie się, czy przedstawiona sytuacja była racjonalnym czy opartym na stereotypie działaniem. (18 min)

5. Zastanówcie się wspólnie, co może pomóc w podejmowaniu racjonalnych a nie stereotypowych decyzji? (5 min)

6. Na zakończenie podkreśl, że tym, co może nas ochronić przed dyskryminacją, posługiwaniem się stereotypami jest myślenie oraz sięganie do wiarygodnych, sprawdzonych, opartych na faktach a nie na przesądach danych. Zaznacz, że takie postępowanie jest trudniejsze, bo wymaga więcej wysiłku niż zwykle posługiwanie się stereotypami, ale niesie za sobą pozytywne skutki - swoim słowem czy zachowaniem nie sprawimy nikomu przykrości. (2 min)

Scenariusz 5

Moje - Twoje czyli konflikty praw

Temat

Podczas zajęć osoby uczestniczące w praktyce próbują poradzić sobie z konfliktami pomiędzy prawami człowieka.

Cele zajęć

- przedyskutowanie i poznanie zasady ograniczeń praw człowieka
- zrozumienie sensu i konieczności stosowania ograniczeń praw człowieka

Czas zajęć

90 minut lub 45 w wersji skróconej

Metody

- praca w grupach
- praca z przypadkami
- dyskusja

Potrzebne materiały

- powielone i porozcinane kartki z opisem wydarzeń, haseł i ich tłumaczeń - w ilości odpowiedniej do stworzenia kilku czteroosobowych grup (materiał pomocniczy nr 1)
- tablica z markerami
- kilka dużych arkuszy papieru (wersja dłuższa)

Materiały pomocnicze

- powielone i porozcinane karty z przypadkami
- powielone teksty Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka
(np. z http://www.unic.un.org.pl/prawa_czlowieka/dok_powszechna_deklaracja.php)

Przebieg zajęć

wersja krótsza

1. Przywitaj uczniów i uczennice i powiedz, że będziecie wspólnie rozwiązywać trudne problemy. A przy okazji pobawicie się w układankę. (2 min)
 2. Podziel osoby uczestniczące na 4 grupy. Każdą podziel na pół i daj po jednej karcie z danym przypadkiem (materiał pomocniczy 1). (3 min)
 3. Poproś osoby uczestniczące, żeby przedyskutowały opisane sytuacje i przygotowały argumentacje w swojej obronie. (10 min)
 4. Poproś, żeby strony konfliktu spróbowały się dogadać. (10 min)
 5. Poproś, żeby każda z grup ustaliła, czy zachodzi konflikt praw człowieka i jeśli tak, to określiła których. (5 min)
 6. Poproś reprezentantów każdej z grup o przedstawienie sytuacji i wyników pracy. (5 min)
 7. Wspólnie zastanówcie się, czy można ograniczać prawa człowieka i jeśli tak, to w jakich okolicznościach. (5 min)
 8. Podsumuj mówiąc, że prawa człowieka mogą być ograniczane, jednak to ograniczenie powinno być wcześniej przez prawo przewidziane, powinno być czasowe i jego zastosowanie powinno być efektem troski o przestrzeganie innego prawa, z którym jest w konflikcie.
- Możesz także przeczytać art. 29 par. 2 Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka (*W korzystaniu ze swoich praw i wolności każdy człowiek podlega jedynie takim ograniczeniom, które są ustalone przez prawo wyłącznie w celu zapewnienia właściwego uznania i poszanowania praw i wolności innych i w celu uczynienia zadość słusznym wymogom moralności, porządku publicznego i powszechnego dobrobytu w demokratycznym społeczeństwie.*).
- Podkreśl także, że istnieją także takie prawa, których ograniczać nie można: zakaz tortur, zakaz niewolnictwa oraz zasada, że prawo nie działa wstecz. (5 min)

wersja dłuższa

Po punkcie 6 zrób 5 minut przerwy a następnie przeprowadź następujące punkty:

7. Rozdaj grupom (tym samym co wcześniej) tekst Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka i poproś, żeby ją przeczytały. Następnie poproś, żeby grupy odnalazły konkretne zapisy dotyczące praw człowieka dotyczące problemów poruszanych w ich przypadkach. (15 min)
8. Poproś, żeby osoby uczestniczące, w grupach, spróbowały ustalić, jakie zasady, czyje interesy powinny przeważać w każdym z omawianych przypadków, a następnie postarajcie się doprowadzić do ugody. (10 min)
9. Poproś osoby reprezentujące grupy o zaprezentowanie efektów pracy. Sprawdźcie, czy poprzednie zapisy pokryły się z treścią dokumentu. Jeśli tak, zaznacz, że prawa człowieka wynikają z rzeczywistych potrzeb, dlatego tak łatwo daje się je nazwać. (15 min)
10. Wspólnie zastanówcie się, czy można ograniczać prawa człowieka i jeśli tak, to w jakich okolicznościach. (5 min)
11. Podsumuj mówiąc, że w prawa człowieka mogą być ograniczane, jednak to ograniczenie powinno być wcześniej przez prawo przewidziane, powinno być czasowe i jego zastosowanie powinno być efektem troski o przestrzeganie innego prawa, z którym jest w konflikcie. Możesz także przeczytać art. 29 par. 2 PDPCz. Podkreśl także, że istnieją także takie prawa, których ograniczać nie można: zakaz tortur, zakaz niewolnictwa oraz zasada, że prawo nie działa wstecz. (5 min)

Scenariusz 5

Material pomocniczy nr 1

karty z rolami

GRUPA I

BĘBNI

Od wielu lat wraz z grupą przyjaciół gracie na bębnach. Co roku organizujecie wesoły przemarsz przez swoją miejscowość. W tym roku, z okazji 10-lecia waszej grupy, chcecie nieco zmodyfikować swoje plany i zrobić przemarsz nocą, ok. godziny 23 z finałem o północy. Wiecie, że mieszkańcy osiedla nie chcą się na to zgodzić.

MIESZKAŃCY OSIEDLA

Bębniarze chcą zorganizować nocny przemarsz. Pracujecie w urzędach. Wstajecie o 6 rano, żeby być na 7 w pracy. Chodzicie spać o 22. Przygotowujecie protest przeciwko planom bębniarzy.

GRUPA II

PUBLICYŚCI

Jesteście dziennikarzami, którzy od lat opisują sytuację polityczną w waszym kraju. Dowiedzieliście się, że wasz premier i jego partia chcą wejść w koalicję z organizacją skrajnie prawicową. Piszecie ostry tekst o tym, że sprzyjają faszystom.

POLITYCY

Nie jesteście nowicjuszami i wiecie, że polityka to ostra walka. Wiecie, że aby utrzymać władzę, musicie często wchodzić w trudne koalicje. Nie jesteście ugrupowaniem faszystowskim. Składacie pozew przeciwko dziennikarzom, za to, że nazwali was faszystami.

GRUPA III

RODZINA KRÓLEWSKA

Jesteście dziećmi króla. Wciąż dziennikarze was obserwują. Ostatnio zobaczyliście w jednym z brukowców zdjęcia pokazujące, jak bawicie się ze swoimi dziećmi we własnym domu. Wnosicie sprawę do sądu.

SZEFOSTWO GAZETY

Pracujecie w poczytnym magazynie plotkarskim. Udało wam się właśnie zatrudnić świetnego fotoreportera, który przyniósł wam rewelacyjne zdjęcia dotyczące codziennego życia przyszłej królowej. Publikujecie je.

GRUPA IV

DYREKCJA SZKOŁY

W związku z coraz liczniejszymi przypadkami przemocy występującymi na terenie kierowanej przez was szkoły postanawiacie zainstalować monitoring we wszystkich salach, korytarzach, toaletach (z wyłączeniem kabin).

UCZNIOWIE

Dyrekcja waszej szkoły chce zainstalować na jej terenie olbrzymią sieć kamer, które obejmą swoim zasięgiem wszystkie pomieszczenia. Nie chcecie się na to zgodzić.